

Místní na Jubilejní zemské výstavě

16.6.2026 - | Městská část Praha 7

Dnes se ještě jednou vrátíme na bubenečské Výstaviště, od jehož otevření uplynulo minulý měsíc 135 let. Událost, která byla impulzem pro jeho zřízení, tedy Jubilejní zemská výstava v roce 1891, znamenala příležitost pro prezentaci nejvýznamnějších firem v Čechách. Na výstavě samozřejmě nechyběly ani společnosti „domácí“, tedy z Prahy 7, a právě jim věnujeme dnešní příspěvek.

V první řadě je ale třeba připomenout roli majitelů sedmičkových firem při samotném plánování a organizování Jubilejní výstavy. Zcela zásadní sehrál majitel bubenské slévárny Bohumil Bondy. Právě tento českožidovský továrník se stal hlavním nositelem myšlenky zřídit v Praze stálý výstavní pavilon. Jako čelný představitel pražské obchodní komory prosadil v roce 1887 rezoluci s požadavkem na založení stálého výstaviště, která byla odeslána zemskému sněmu.

V listopadu následujícího roku byl zřízen výbor, který měl za úkol připravit velkou celonárodní výstavu. Přípravy provázely obtíže související s účastí německých podnikatelů, kteří původně přislíbili zapojení. Jedním ze zástupců německých průmyslníků v orgánech výstavy byl i majitel holešovické továrny na zemědělské stroje Karel Umrath. Ačkoliv patřil mezi velké zastánce a podporovatele konání celé akce, nakonec kvůli národnostním sporům z přípravného výboru odstoupil, stejně jako další zástupce Němců, podnikatel rytíř Kubintzky. Na výstavě samotné ovšem výrobky Umrathovy firmy k vidění byly (stejně jako výrobky celé řady dalších německých firem). Ale zpět k Bondymu – bubenský průmyslník dostal na starost ekonomiku celého podniku a o tom, že si vedl nadmíru dobře, svědčí i fakt, že výstava skončila v plusu. To nebylo vůbec samozřejmostí, zisk navíc činil tehdy astronomických 600 000 zlatých. Dalším podnikatelem z Prahy 7, který zasedl v organizačním výboru, byl Richard Jahn, společník veleúspěšné společnosti na výrobu strojních zařízení zejména pro potravinářský průmysl Novák a Jahn.

Proležení nemožné!

Vzhledem k průmyslovému charakteru tehdejší Prahy 7 nepřekvapí, že většina vystavujících firem z Prahy 7 působila v oblasti strojírenského průmyslu. Zastavme se nejprve u společností, které se rozhodly na výstavě prezentovat vlastním pavilonem. Jednou z nich byla společnost Wendler neboli „první česká továrna na drátěné tkaniny, pletiva, na zboží síťarské a děrované“. Pavilon této společnosti, který vznikl podle vlastního návrhu, se nacházel v dolní části Výstaviště na levé straně a měl podobu menšího domku s verandou. Tuto firmu ale na výstavě provázela smůla – těsně před otevřením výstavních bran, na počátku května 1891, se nad Prahou prohnala jarní bouřka doprovázená silnými poryvy větru. Vítr pobořil dokončovaný stánek firmy Wendler a zranil zde pracující dělníky. Během výstavy, v září 1891, také ve věku 68 let zemřel majitel společnosti Antonín Wendler.

Dalším domácím vystavovatelem a současně z hlediska výrobního programu Wendlerovým konkurentem byla firma Hutter a Schrantz. Ta měla svou továrnu skoro doslova „co by kamenem dohodil“ od Výstaviště, totiž na tehdejší Rudolfově třídě (dnes Veletržní). I tato firma vyráběla „síťarské zboží a dírkovaný plech“ pro spotřební průmysl a stavebnictví. Na výstavě ale představila svůj produkt určený pro nejširší veřejnost – železný rošt do postelí neboli „elastické vložky do postelí v železných rámech“. Ty měly nahradit dosud používané, z hlediska hygieny nepříliš vhodné slamníky, navíc „proležení jest i po mnohaletém upotřebení naprosto nemožné“.

Tři čtvrtě tuny ledu

Velkou pozornost poutala expozice firmy Novák a Jahn, v jejímž čele stál již zmíněný činovník výstavního výboru, císařský rada Richard Jahn. Pavilon firmy se nacházel vedle strojovny (výstavního objektu, kde se soustředily nejrůznější stroje, část z nich navíc vyráběla energii nutnou pro provoz Výstaviště), která stála za unikátní Křížíkovou světelnou fontánou. V pavilonu byl k vidění průřez výrobním programem společnosti, tedy zejména stroje určené pro pivovary, lihovary i škrobárny. Zdaleka největší pozornost ovšem vzbuzoval stroj na vyrábění ledu. Redaktor Národních listů jej popsal následovně: „Prosím Vás, co nutí naivní mysl lidskou více ke kroucení hlavy než tento pochod: topí se pod tím, vyvozuje se v peci obrovský žár a kousek vedle tvoří se hranole čistého, tvrdého ledu?! Skutečného ledu? Ale jděte! Divila se paní doktorová z Brna a schválně obnažila svou hebkou ruku, aby zkusila, studí-li také tento led. Studil a studívá v celé výstavě, kde si dáte láhev Heidsika nebo i prostou sklenici sezemského u skluzavky. Stroj Novákův a Jahnův, tvořící za hodinu 750 kg ledu, dobře zásobovati může všechny restaurace a ochutnávárny na výstavišti.“ Chladicí kapalinu – čpavkový roztok – dodala další holešovická firma, chemická továrna Englert a Becker sídlící v Rohanské ulici (dnes Komunardů).

Nutno poznamenat, že ledový stroj obdivoval i císař František Josef I., který navštívil Jubilejní výstavu na jejím konci v září 1891. Vzácnému hostu představil princip tohoto stroje spolumajitel firmy Richard Jahn. Císař údajně projevil „plné uznání firmě“.

Na výstavě se ale prezentovalo i množství firem (nejen) z Prahy 7, jež neměly vlastní pavilon. Příkladem budiž třeba již zmiňovaná společnost Umrath. Její výrobky byly vystaveny jednak ve strojovně – zde byly k vidění tehdy nejmodernější lokomobily (parní stroje generující energii připojitelné k dalším strojům) určené pro provoz v dolech. Dále Umrath vystavoval v poměrně rozlehlém oddělení pro hospodářské stroje – na ploše 280 m² zde stály například tehdy moderní stroje na setí nebo parní mlátičky.

Ve strojovně byla také expozice bubenské smaltovny a slévárny Vincenc Gečmen. Společnost zde kromě železných součástí pro průmyslové stroje vystavovala i ryze spotřební zboží, jehož produkci se zabývala – plechové smaltované nádobí (také imitace mramoru či žuly), květináče, džbány apod. Továrna samotná byla založena v roce 1860 v Komárově u Hořovic, v roce 1879 přesunula své výrobní kapacity do Bubnů, kde využila objektů po vagonce, která nedlouho předtím zkrachovala. Její existenci a místo, kde se nacházela, dodnes připomíná bubenská ulice U Smaltovny.

Pluh, nebo celý statek?

Zajímavé okolnosti provázely účast další bubenské firmy, slévárny a továrny na hospodářské stroje Antonín Reissenzahn na výstavě. Průmyslník, který vlastnil továrnu a pozemky přiléhající k Bělského třídě (dnes Dukelských hrdinů) v místech dnešního Veletržního paláce, se na přelomu let 1890 a 1891 dostal do sporu s pražským magistrátem. Jádrem sporu spočívalo v tom, že dle tehdy platného stavebního řádu měl povinnost na své náklady vybudovat podél svých pozemků chodník. Továrník, zřejmě vědom si toho, že chodník, kudy budou mířit tisíce návštěvníků na výstavu, je mimořádně důležitý, vytrvale odmítal splnit svou povinnost. Nabízel sice pozemky nutné pro výstavbu chodníku k prodeji, ovšem za cenových podmínek, které byly pro magistrát neakceptovatelné. K vyřešení patové situace došlo až koncem května 1891, tedy v době, kdy už výstava probíhala. Je zajímavé, že ačkoli celý průběh kauzy poměrně podrobně reflektoval tehdejší tisk, o obsahu dohody, kterou nakonec Reissenzahn s městem uzavřel, nelze nalézt žádnou zprávu. Jisté je, že chodník nakonec postavil magistrát na vlastní náklady.

I tak ale Reissenzahn na výstavu rozhodně nezanevřel. Firma známá svými strojírenskými inovacemi představila v oddělení hospodářských strojů hned několik svých výrobků. Největší pozornost poutal

její parní pluh. Jednalo se skutečně o unikát, protože Reissenzahnova firma byla jediným podnikem, který v Čechách takto poháněný pluh vyráběl. Stroj vzbuzoval nadšení, jedinou jeho nevýhodou byla, jak už to v těchto případech bývá, cena. Stál astronomických 36 000 zlatých – za tuto částku bylo tehdy možné pořídit i menší statek. Firma ovšem nabízela také možnost stroj si pronajmout. I majiteli firmy Antonínu Reissenzahnovi se dostalo cti, že jeho výrobky si při zmíněné návštěvě prohlédl samotný císař a Reissenzahn mu byl při té příležitosti představen.

Výčet domácích firem, které se prezentovaly na Jubilejní výstavě, samozřejmě není kompletní. Ani další, zejména strojírenské firmy si nenechaly ujít příležitost představit své výrobky takřka celému národu. Za všechny jmenujme například strojírny Bertholda Krause a Josefa Kudlicze, drátovnu v úvodu zmíněného Bohumila Bondyho nebo výrobce zemědělských strojů společnost F. Červinka, Julius Carow a další.

<https://www.praha7.cz/mistni-na-jubilejni-zemske-vystave>